ВІДГУК
кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника, старшого наукового співробітника Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
Тарахонич Тетяни Іванівни
на дисертацію Вігірінського Андрія Валерійовича на тему: «Механізм стримувань та противаг в надзвичайних правових режимах: теоретико-правовий аспект», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Вігірінського А.В. присвячене надзвичайно важливому й актуальному питанню сучасної юридичної науки – механізму стримувань та противаг в надзвичайних правових режимах в контексті принципу поділу влади. В умовах глобалізаційних змін, євроінтеграційних процесів, реформування національної правової системи, існування різних типів загроз (триваюча збройна агресія рф проти України, епідемії та пандемії, великі техногенні ризики та катастрофи, кібератаки, діяльність транснаціональних мереж та організованих угрупувань тощо) проблема стримувань та противаг, забезпечення балансу в діяльності різних гілок влади набуває особливої ваги та значення.

Механізм стримувань та противаг в надзвичайних правових режимах повинен бути спрямований на відновлення правопорядку та подолання загроз, а дії влади повинні бути швидкими, але здійснюватися в межах правового поля. Узагальнивши, слід підкреслити, що сучасний стан юридичної науки характеризується відсутністю єдиного підходу до розуміння сутності механізму стримувань та противаг, його змісту, особливостей з точки зору надзвичайних правових режимів. Таким чином, вибір теми дослідження є своєчасним, соціально значущим і має вагоме як теоретичне, так і практичне значення для конституційної демократії.

Оцінка наукового рівня дисертації та обґрунтованості положень, що в ній сформульовані. У роботі автором дисертації чітко визначено об'єкт та предмет дослідження, представлена мета дисертаційного дослідження та реалізовані поставлені завдання.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 336 «29» 05 2026 р.

Високий науковий рівень дисертації підтверджується сформованою автором методологічною основою дослідження, яка включає діалектичний, герменевтичний, інституційно-функціональний, інструментальний, аксіологічний, системно-структурний, системно-функціональний та інші наукові підходи та методи наукового пізнання (формально-догматичний, історико-правовий, порівняльно-правовий тощо) використання яких забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Так, наприклад, діалектичний методологічний підхід використовувався з метою дослідження динаміки та сталості системи стримувань і противаг у надзвичайний правових режимах; герменевтичний - для інтерпретації категорій «надзвичайний правовий режим», «войовнича демократія» тощо; інституційно-функціональний та інструментальний підходи використовувалися з метою аналізу функціональних спроможностей влади й режиму надзвичайності у механізмі правового регулювання; аксіологічний - для обґрунтування взаємодії принципів свободи, рівності та єдності як ціннісних засад поділу влади. Також системно-структурній підхід використано дисертантом для з'ясування місця парламенту, уряду, глави держави та суду в механізмі забезпечення поділу влади і взаємоконтролю під час запровадження, функціонування та згортання спеціальних режимів; системно-функціонального - для оцінки ефективності контрольних запобіжників та запобігання нормалізації винятку тощо. Серед приватно-наукових методів автором застосовано формально-догматичний, порівняльно-правовий; історико-правовий та інші.

Комплексне використання зазначених наукових підходів, методів та принципів наукового пізнання дозволило забезпечити наукову обґрунтованість висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, а також досягти поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження.

На основі аналізу досить широко кола літературних джерел, дисертантом обґрунтовані ідеї та положення, які мають наукову новизну та визначають

авторський внесок у розроблену проблему. Основними та найбільш науково вагомими серед положень наукової новизни є наступні результати дисертаційного дослідження:

у роботі *вперше:* сформовано авторське визначення надзвичайної ситуації, надзвичайного правового режиму; обґрунтовано феномен «надлегальності»; здійснено систематизацію типів реагування на надзвичайні стани; визначено критерії розмежування надзвичайних правових режимів і концепту войовничої демократії, як засобів реагування на загрози безпеці; синтезовано триєдині кумулятивні підстави для оцінки обґрунтованості заборони партій; виділено форми інституційного самоусунення судової влади в умовах надзвичайних правових режимів; запропоновано форми удосконалення механізму захисту прав громадян при застосуванні спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів тощо.

Удосконалено: теоретичні підходи до розуміння диктатури в Стародавньому Римі та проведено розмежування між цим інститутом та сучасними підходами до розуміння принципів реагування на надзвичайні ситуації; підхід до використання гілками влади наданих можливостей стримування виконавчої влади в умовах надзвичайних ситуацій та надзвичайних правових режимів; обґрунтування надзвичайних адміністративно-правових режимів, як інструментів захисту колективних інтересів на противагу індивідуальним; положення щодо виокремлення загрози та чинники, що впливають на інституційну самостійності суддів у кризових умовах; розуміння ролі законодавчої гілки влади на стадії запровадження надзвичайних правових режимів, розглянуто способи посилення контролю за виконавчою гілкою влади.

Дістало подальший розвиток: розуміння багатоманітності моделей стримувань і противаг як результат доктринальних пошуків і політичного компромісу, які є чутливими до суспільних настроїв; характеристика соціально-психологічного виміру надзвичайних ситуацій, які впливають на стан взаємодії між індивідами.

У вступній частині роботи автор обґрунтовує актуальність теми дисертаційного дослідження, визначає об'єкт і предмет дослідження, формулює мету та завдання, розкриває наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. Позитивним є те, що дисертант не обмежується декларативним описом, а чітко поєднує тему дисертації з сучасними викликами суспільного розвитку, що підтверджує значущість обраної проблематики.

У Розділі 1. «Теоретико-методологічні засади системи стримувань та противаг та надзвичайних правових режимів» автор аналізує стан наукової розробленості проблеми з точки зору історичного та правового контексту, різні підходи до визначення системи стримувань та противаг у науці. Також автор зосереджує увагу на гносеологічних і методологічних аспектах дослідження надзвичайних правових режимів. Дисертантом розкрито стан наукової розробки проблематики, представлено широкий огляд поглядів вітчизняних і зарубіжних учених, що дозволило визначити місце категорії «механізму стримувань та противаг» у системі сучасних правових досліджень. Розділ відзначається високим рівнем теоретичного узагальнення й наукової аргументації.

Розділ 2. «Конституційна та інституційна архітектура надзвичайного стану» присвячено аналізу правового регулювання проблеми надзвичайного стану. Автором обґрунтовуються сучасні підходи до типології надзвичайних ситуацій. Дисертант пропонує розгорнуту характеристику моделей реагування на надзвичайні ситуації. Автором також акцентовано увагу на онтологічних засадах войовничої демократії. Розділ має не лише теоретичну, а й значну практичну цінність.

У Розділі 3 «Система стримувань і противаг в умовх надзвичайних загроз. Суспільно-політична практика» автором здійснюється історико-теоретичний аналіз подій в Україні 2014 року; зосереджено увагу на системі стримувань і противаг щодо захисту прав громадян у постреволюційний період. Дисертант характеризує парламентський контроль як практичний запобіжник

при запровадженні надзвичайних правових режимів на прикладі Республіки Корея, України, США. Автор виділяє позасудові засоби обмеження прав громадян в умовах загроз національній безпеці. Дисертант виокремлює практичні аспекти розширення меж застосування войовничої демократія в умовах надлегальності, аналізує можливості виключення політичних партій в умовах наздвичайних правових режимів. Розділ вирізняється комплексністю, поєднанням теоретичних узагальнень і практико-орієнтованих рекомендацій.

У висновках дисертаційної роботи підсумовано основні результати, сформульовано положення, що мають наукову цінність та практичний вимір, запропоновано напрями вдосконалення механізму стримувань та противаг у надзвичайних ситуаціях. Висновки логічно випливають із проведеного дослідження, відзначаються чіткістю, узагальненістю та практичною спрямованістю.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження Вігірінського А.В. мають значний теоретичний і практичний потенціал.

З теоретичної точки зору, робота розширює наукові уявлення про сутність механізму стримувань і противаг в контексті поділу гілок влади на законодавчу, виконавчу та судову крізь призму надзвичайних правових режимів, їх місце та роль в забезпеченні правопорядку та гарантування дотримання прав та свобод людини та громадянина. Автором обґрунтовано нові підходи до розуміння механізму стримувань та противаг, уточнено його особливості в умовах надзвичайних ситуацій, що становить важливий внесок у розвиток теорії держави і права. Використання комплексного методологічного інструментарію дозволило сформувати узагальнену модель системи стримувань та противаг в умовах надзвичайних правових режимів, як ключової гарантії забезпечення правопорядку та дотримання прав та свобод людини і громадянина.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування у науково-дослідній роботі для подальшого розвитку теоретико-правових уявлень щодо інструментальної теорії права загалом та засобів

надзвичайних правових режимів, які впливають та трансформують формально незмінну систему стримувань і противаг у демократичних республіках. Висновки й пропозиції дисертанта можуть бути використані при вдосконаленні національного законодавства, зокрема у сфері забезпечення правопорядку, конституційних гарантій прав людини, діяльності органів виконавчої влади та органів правосуддя тощо. Напрацьовані положення здатні стати основою для підготовки рекомендацій щодо гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами щодо механізму стримувань та противаг.

Крім того, матеріали дисертації мають цінність для навчального процесу, вони можуть бути використані при викладанні курсів із Теорії держави і права, а також Філософія права, Проблем правоутворення та правозастосування в Україні, спеціальних курсів з вивчення надзвичайних станів, правових практик реагування на воєнні загрози, концепту войовничої демократії тощо.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що одержані результати мають комплексне значення та можуть знайти застосування як у науковій, так і в практичній площині.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Вігірінського А.В. знайшли своє відображення у 19 публікаціях автора, серед них 6 статей у фахових виданнях України і 13 наукових тез у збірниках матеріалів науково-теоретичних та науково-практичних конференцій.

Дисертантом опубліковано статті у фахових виданнях, які відповідають вимогам МОН України, а також тези наукових доповідей і матеріали конференцій, що свідчить про належне представлення результатів дослідження на науковому рівні.

У публікаціях відображені ключові положення дисертації: теоретико-методологічні засади системи стримувань та противаг та надзвичайних правових режимів, конституційні та інституційні особливості надзвичайного стану, системи стримувань та противаг в умовах надзвичайних загроз. Це дає

підстави стверджувати, що результати дослідження пройшли апробацію у науковому середовищі та отримали фахову оцінку.

Таким чином, можна зробити висновок, що дисертант забезпечив повноту викладення основних наукових положень і висновків роботи в опублікованих працях, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. При вивченні дисертаційного дослідження Вігірінського А.В. не було виявлено запозичень наукових результатів, отриманих іншими авторами, без належного зазначення авторства. Автор дотримується правил академічного цитування та коректно оформлює посилання на використані джерела. Використання цитат є помірним і доречним.

Аналіз тексту дисертації не виявив ознак фальсифікацій чи фабрикацій: наведені факти, приклади та узагальнення відповідають змісту першоджерел, на які посилається дисертант. Відтворення позицій інших науковців здійснено в коректній формі, з урахуванням наукових традицій.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження виконане з дотриманням вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи та відзначаючи належний рівень підготовки дисертаційної роботи Вігірінського А. В., відповідний рівень наукової новизни та значний внесок у розвиток теорії права, слід зазначити, що як і будь-яке творче дослідження, яке присвячене аналізу складних і дискусійних проблем юридичної науки, воно викликає певні зауваження та побажання:

1. Попри звернення до міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ, у роботі спостерігається недостатній аналіз зарубіжних моделей системи стримувань і противаг. Було б корисним ширше залучити напрацювання англо-американської та континентальної правових традицій, що дозволило б глибше провести порівняльний аналіз.

установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, зі змінами від 03 квітня 2019 року № 283 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Вігірінський А.В. на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України **Т. І. ТАРАХОНИЧ**

Підпис Тарахонич Т.І.
ПОСВІДЧУЮ
Вчений секретар Інституту
держави і права
імені В.М.Корецького НАН України
«18» 05 2026 р.

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 336 «Ю»
«29» 05 2026 р.